a field survey in the SE part of the manor site, a pit, approximately 1.5x1.5 m in area and approximately 1.2 m deep, which had been dug by pupils from the local school, was discovered on a forested slope on the W bank of the Virinta. Late 16th–17th-century stove tile and pot sherds were found beside the pit in the earth that had been removed.

Gintautas Zabiela

Anykščių dvarvietė

2007 m. Anykščių dvarvietės (Anykščių miestas) PR dalyje LAD vykdė žvalgomuosius archeologinius tyrinėjimus, kuriuos paskatino būsimi dvarvietės P dalyje stovinčio medinio pastato rekonstrukcijos darbai.

Faktų apie Anykščių dvaro raidą yra pateikęs A. Baliulis (A. Baliulis, Anykščiai XV–XVIII a., *Anykščiai istorijoje, literatūroje, atsiminimuose,* V., 1992, p. 51–55, 62–65, 67–68), tačiau jie vieningos sistemos nesudaro ir nėra susieti su turimais archeologiniais duomenimis. Iš seniausio išlikusio 1853 m. sudaryto plano matyti, kad tuo metu dvaro pastatai stovėjo kiek arčiau dabartinės J. Biliūno gatvės (A. Miškinis, *Lietuvos urbanistikos paveldas ir jo vertybės,* t. II: *Rytų Lietuvos miestai ir miesteliai*, II knyga, V., 2005, p. 32, pav. 19). Dabartinis dvarvietės PR dalies užstatymas susiformavo XIX a. antrojoje pusėje – greičiausiai po 1863 m. sukilimo. Čia 1867 m. buvo pastatyta mūrinė Aleksandro Neviškio cerkvė, stovinti ir dabar. Dabartinis Anykščių regioninio parko direkcijos pastatas (J. Biliūno g. 55) medinis, vienaukštis, orientuotas beveik R–V kryptimi, 26,9x13 m dydžio, su Š kampe iškastu 5,2x4,4 m dydžio iš akmenų mūrytu rūsiu. Jis pastatytas 1883 m. kaip pradinė mokykla rusų dėstomąja kalba. Išliko jos 1900 m. aprašymas, pagal kurį čia buvo dvi klasės: butai jaunesniajam mokytojui (2 nedideli kambariai) ir vyresniajam mokytojui (didesni kambariai ir virtuvė). 1887 m. buvo pastatytas bendrabutis šios mokyklos moksleiviams (tebestovi į PV nuo mokyklos pastato). Panašiu laiku turėjo būti pastatytas ir ūkinis pastatas, esantis labiau į ŠV nuo abiejų pastatų, daugiau kiemo gilumoje (tebestovintis kaip ūkinis pastatas). 1891 m. miesto plane visi šie minimi pastatai jau pavaizduoti. Teritorija į Š nuo mokyklos pastato užstatyta nebuvo. Todėl visiškai neaišku, kokie XIX a. pastato pamatai buvo rasti 1991 m. archeologinių tyrinėjimų metu į P nuo dabartinės Dvaro gatvės, šalia čia augančio seno beržo. Iš skaldytų akmenų mūrytų Š–P kryptimi orientuotų pamatų atkasta tik Š dalis (*ATL 1990 ir 1991 metais*, V., 1992, t. II, p. 46). Tarpukario metais nemaža dvarvietės teritorijos dalis buvo priskirta Anykščių vidurinei mokyklai.

Anykščių dvarvietės tyrinėjimai pradėti 1990 m., kai ji buvo surasta (*ATL 1990 ir 1991 metais,* V., 1992, t. II, p. 44–48), tęsti 1991, 1993, 2004 ir 2005 m. 1990–2005 m. archeologinių tyrinėjimų metu Anykščių dvarvietėje buvo ištirta 13 perkasų (2292 m^2 – realiai tik 618 m^2, kita 2004 m. buvo sunaikinta), 151 šurfas (151 m^2), rasti 53 pavieniai radiniai, 282 koklių fragmentai, 1428 puodų šukės, 3 grindų plytelės, 39 stiklo fragmentai. Dar 62 atsitiktiniai radiniai (7 geležiniai dirbiniai**,** 2 stiklo šukės, 29 koklių fragmentai bei 24 žiestų puodų šukės) 1998 m. į AM pateko iš dvarvietės V dalies. Iš ankstesnių tyrinėjimų metu sukauptų duomenų matyti, kad Anykščių dvarvietėje yra XVI–XIX a. kultūriniai sluoksniai, PV dalyje dengiantys I tūkst. vidurio neįtvirtintos gyvenvietės kultūrinius sluoksnius.

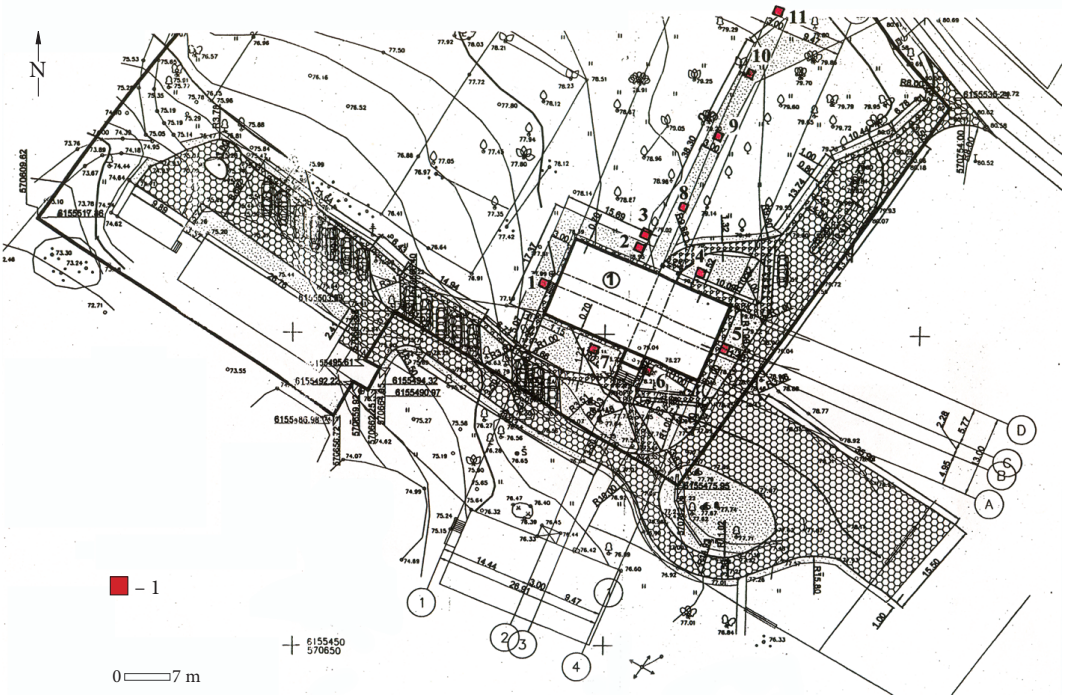

1 pav. Tyrinėtų šurfų situacijos planas:
1 – 2007 m. tyrinėti šurfai.

Fig. 1. Situation plan of the excavated test pits:
1 – excavated test pits in 2007.

Arčiausiai 2007 m. tyrinėjimų vietos 1993 m. buvo iškasti šurfai 144, 147, 151, buvę maždaug per 5 m į R nuo būsimos požeminių komunikacijos trasų vietos, kuriose aptikti 60–90 cm storio kultūriniai sluoksniai beveik be radinių, datuoti XIX–XX a. Pagal jų sudėtį galima spėti, kad jie susiformavo buvusių daržų vietoje. 1999 m. įkasant dekoratyvinį ženklą, 10 m į P nuo pastato buvo fiksuotas apie 50 cm storio griuvenų sluoksnis, kuriame rasti XIX–XX a. pradžios radiniai (kokliai, puodų šukės, geležinės vinys), o įžemis nepasiektas. 2004 m. tyrinėjimai turėjo būti vykdomi visai šalia (į Š) numatomo tyrinėti ploto (išilgai Dvaro gatvės), tačiau archeologui situacijos nekontroliuojant minėtoje vietoje statybininkai viską iškasė savavališkai.

2007 m. palei dabartinį Ankščių regioninio parko direkcijos pastatą ir į ŠR nuo jo ištirtas bendras 11 m^2 dydžio plotas (11 šurfų): 7 šurfai pastato aplinkoje, 4 – būsimos požeminių komunikacijų trasos vietoje (1 pav.). Juose aptiktas 40–80 cm storio kultūrinis sluoksnis, kuris pagal negausius radinius (daugiausia keramikos šukes) datuojamas XVIII–XX a. Storiausias kultūrinis sluoksnis aptiktas būsimos požeminių komunikacijų trasos vietoje, į Š nuo pastato. Tuo tarpu pastato aplinkoje esantis kultūrinis sluoksnis plonesnis ir vėlyvas, kas greičiausiai rodo, kad XX a. tvarkant pastato aplinką jis buvo smarkiai suardytas. Iki XIX a. antros pusės tyrinėtoje vietoje būta daržų ar kitos ūkiškai mažai naudojamos teritorijos, kurioje susidarė tik

30–50 cm storio mažai intensyvus smėlingas sluoksnis su pavienėmis keramikos šukėmis. Viršutinė 30–50 cm storio kultūrinio sluoksnio dalis pagal gana gausius radinius datuojama XIX a. pabaiga – XX a.

Žvalgomųjų tyrinėjimų Anykščių dvarvietės PR dalyje (pastato J. Biliūno g. 55 aplinkoje) metu neradus žymesnio senesnio užstatymo pėdsakų, dar kartą patvirtintas faktas, kad senųjų dvarviečių teritorijoje pastatai buvo išsidėstę retai. Jų lokalizavimas įmanomas tik tokias teritorijas tyrinėjant dideliais plotais arba paviršių žvalgant moderniais geofiziniais metodais.

The Anykščiai manor site

In 2007 the LAD excavated 11 test pits (a total area of 11 m^2) in the vicinity of a wooden building that was erected in 1883 and stands in the SE part of the Anykščiai manor site (East Lithuania, the city of Anykščiai) (Fig. 1) and discovered a 40–80 cm thick cultural layer, which, on the basis of the sparse finds (mostly ceramic sherds), dates to the 18th–20th centuries. Up until the second half of the 19th century, the investigated site was used for gardens and other non-intense agricultural activities. Only a 30–50 cm thick, low intensity sandy layer with isolated ceramic sherds was created in this area.

Algirdas Žalnierius,
Augustina Grinkevičiūtė

Kruonio dvarvietė

Kruonio dvarvietė yra Kruonio miestelio PV dalyje, ant aukštumos, esančios dešiniajame Kruonės upelio slėnio šlaite. Dvarvietės teritorijoje stovi mūrinė Kruonio pagrindinė mokykla bei keli miestelio gyventojų sklypai su gyvenamaisiais ir ūkiniais pastatais. Dvaro mūrinių rūmų liekanos stovi ant paties Kruonės upelio slėnio šlaito, keli metrai į P nuo mūrinio mokyklos pastato.

Žvalgomieji archeologiniai tyrinėjimai Kruonio dvarvietėje buvo atlikti 2004 m. Tyrinėjimų metu buvo ištirtas 17,4 m plotas (*ATL 2004 metais*, V., 2006, p. 163–166). 2005 m. Kaišiadorių savivaldybei paskyrus lėšų, archeologiniai tyrinėjimai buvo pratęsti nustatant dvaro pamatų liekanų būklę. Buvusių dvaro rūmų V pusėje buvo iškastos 6 įvairaus dydžio perkasos ištiriant bendrą 47,6 m^2 plotą, nustatytas preliminarus Kruonio dvaro rūmų planas (*ATL 2005 metais*, V., 2006, p. 196–202). 2006 m dvarvietės archeologinių tyrinėjimų metu buvo iškastos 5 perkasos ištiriant bendrą 67,6 m^2 plotą. Trys perkasos buvo iškastos buvusių dvaro rūmų vietoje. Toliau tyrinėjant dvaro rūmų liekanas buvo rastas dar vienas rūsys priestato P dalyje ir rūsio laiptinės narvelis. Viena perkasa buvo iškasta į R nuo pirmųjų dvaro rūmų, ieškant 1974 m. aptiktos sienos vietos. Perkasa 14 buvo iškasta į V nuo dvaro rūmų esančioje privačioje valdoje, norint nustatyti čia susidariusio kultūrinio sluoksnio storį ir chronologiją. Iki 40 cm storio kultūriniame sluoksnyje ir duobėse buvo rasta daug archeologinių radinių, datuotinų nuo XVI a. vidurio iki XVII a. pirmos pusės (*ATL 2006 metais*, V., 2007, p. 230–238).

2007 m. tyrinėjimų tikslas – toliau tirti nuolat ardomą kultūrinį sluoksnį dvarvietės PV dalyje. Tai pat buvo pratęstos 1974 m. surastos sienos paieškos. Buvo iškastos 4 įvairaus dydžio perkasos ištiriant 79 m^2 plotą. Tyrinėjimų radiniai perduoti į KšM.